

ZVLÁD

Noví Němci. (Most poblíž hlavního nádraží ve Freiburgu)

Reportáž z Německa pět let po příchodu milionu uprchlíků

TOMÁŠ LINDNER / FOTO MILAN JAROŠ

LITTO?

Ř

eknu to zcela jednoduše: Německo je silná země. A krédo, s nímž máme k těmto věcem přistupovat, musí znít: zvládli jsme toho už tolik – zvládneme i tohle. Zvládneme to, a když se objeví překážky, tak musíme pracovat a překonat je.“

Před pěti lety, 31. srpna 2015, pronesla Angela Merkel na tiskové konferenci slova, která nepřišla z ničeho. O pět dní dříve navštívila saský Heidenau, kde extremisté napadli ubytovnu pro žadatele o azyl a kde ji místní přivítali skandováním „zrádkyně národa“. Vše kvůli běžencům, jichž během let 2014 a 2015 přišly do Německa stovky tisíc. Proud neustával a kancléřka svým srpnovým projevem vzkázala, že se lidem v nouzi nadále dostane pomoci. Davy uprchlíků putujících z Turecka přes Řecko a Balkán do středu Evropy poté ještě zhoustly. Až do utěsnění balkánské migrační trasy v březnu 2016 do Německa přišlo více než milion žadatelů o azyl, nejčastěji z válkou rozvrácené Sýrie.

Po pěti letech je poprvé čas bilancovat. Zvládají to Němci? Při hledání odpovědi jsme projeli bezmála dva tisíce kilometrů na cestě za čtyřmi velmi odlišnými perspektivami. Navštívili jsme liberální univerzitní město, kterým otrásl sexuální zločin spáchaný uprchlíky, vysoce zadlužené město ve Falci, kde vlivem globalizace zkrachoval místní průmysl, průměrné franské maloměsto a staré známé v bavorské vesnici.

FISCHEN IM ALLGÄU: Jednal bych stejně

Rok 2015 byl plný ikonických obrazů. Selfie Angely Merkel se syrským běžencem. Vyplavené mrtvé tělo tříletého syrského chlapce Alana Kurdiho na turecké pláži. Přeplněné gumové čluny přirážející k řeckému ostrovu Lesbos. Pochod utečenců po dálnici z Budapešti směrem k rakouským hranicím. Nadšené vítání běženců na nádraží v Mnichově. Můj osobní nejsilnější obraz tohoto roku se odehrál v kuchyni Lothara Jacobiho v bavorské vsi Fischen im Allgäu.

Penzionovaný šéfkuchař Jacobi tehdy ve volném čase pomáhal některým ze zhruba čtyřiceti syrských a afghánských mužů, které úřady v rámci vnitroněmeckých kvót přidělily do třítisícové obce. Bydleli tu v bývalém hostinci s přímým výhledem na alpské štíty. Během naší návštěvy Jacobi při-

pravoval tři mladé uprchlíky na zkušební brigádu v hotelu v sousední obci Oberstdorf, kterou domluvil u svého bývalého šéfa. „Tohle je sklenka na kořalku, na šnaps,“ ukazoval u kuchyňského stolu. „Šnaps?“ odpovídal mu Hamza, jenž alkohol nikdy neochutnal. „Šnaps. To je něco jako koňak, akorát bez barvy,“ poučil ho pan Jacobi, aby mu pak postupně ukazoval číše na bílé víno, na červené víno, na sekt, trpělivě vysvětloval jejich rozdíl a následně přešel k výkladu o pravidlech německého stolování.

Pátrání po tom, jak to Němci po pěti letech „zvládli“, proto nemůže začít jinde než v bytě Lothara Jacobiho. Sedíme tentokrát na prosluněném balkoně, pojídáme domácí švestkový koláč a probíráme osud syrských učedníků z jeho kuchyně. „Hamza práci v hotelu dostal. Ale pak se stalo něco, co se vám nebude moc líbit. Šikanovali ho dva jiní číšníci, oba z Česka, a on proto brzy podal výpověď,“ říká Jacobi. „Když jsem ty dva konfrontoval, tak nadávali na azylanty. A přitom jsou migranti i oni sami.“ Hamza se před čtyřmi lety z Fischenu odstěhoval: nejprve za známými do aglomerace v průmyslovém Porúří, později do malého města ve východním Německu. Do Fischenu se vrací zhruba dvakrát ročně na návštěvu a vždy se u Lothara Jacobiho zastaví.

Hasan, druhý z účastníků kuchyňské scény, už také ve Fischenu nebydlí. Po schválení jeho žádosti o azyl směla do Německa přicestovat i nejbližší rodina, manželka a čtyři děti. Našel pro ně byt v Sonthofenu, dvacetitisícovém městě ležícím asi deset kilometrů od Fischenu. „Nerozloučil se a už se nikdy neozval,“ říká Jacobi. Hasana se daří dosáhnout na telefonní číslo, které mi dal před pěti lety, a na rozdíl od tehdejšího setkání se nebavíme lámanou angličtinou, ale německy. „A moje děti si už i mezi sebou povídají v němčině,“ vypráví. Čas na osobní setkání nevyšetří: „Přes den vozím biopotraviny pro místní velkoobchod, po večerech a o víkendech rozvážím pizzu.“ Vydělává na prostornější byt, ideálně v nejbližším větším městě, sedmdesátitisícovém Kemptenu, kam jeho manželka denně dojíždí autobusem na vzdělávací kurz.

Třetí z uprchlíků na pět let starém snímku, Muhannad Aalsees, je nyní sousedem Lothara Jacobiho. Během naší návštěvy v listopadu 2015 se zaučoval v místní opravně a prodejně kol a od té doby se v cykloservisu dvě zásadní věci změnila: místo běžných kol se rozšířila elektrokola a Muhannad dílnu vede. „Přijímám objednávky, mluvím se zákazníky, kontroluji práci,“ říká, když si po práci roluje tabák.

Ve vlasti vystudoval informační technologie, v Německu se ale kvůli vyšším nárokům v oboru snadno neuchytí. „Neumíte jazyk, proto nezačínáte na nule, ale v minusu. Znáš spoustu Syřanů, kteří chtějí jen práci na úrovni toho, co studovali nebo dělali doma. Ale tím ztratili léta času, přišli o možnost sprátně se v nějakém jiném zaměstnání s Němci,“ vypráví. „Nemám už ambice pracovat v IT. Chci mít svůj klid, nechci už moc přemýšlet. Tady mám dobrý plat, trvalý úvazek. Kamarádi, kteří v německých městech

Před pěti uředník, dnes šéf dílny. (Muhannad Alsees v cykloservisu)

Willkommenskultur roku 2015. (Příprava na brigádu v hotelu, zleva Hassan, Muhannad, Hamza a Lothar)

FOTO MATEJ STRÁNSKÝ

nakonec sehnali práci v IT oboru, teď byli kvůli koruně několik měsíců bez příjmů.“

V Německu jsou i Muhannadovi nejbližší příbuzní. Starší bratr vystudoval medicínu a v nemocnici v Brémách pracoval již před začátkem uprchlické krize. Mladší bratr též uprchl a teď žije v jiném bavorském městě, sestra pak žije v Hesensku. Dětem se podařilo do Německa dopravit i rodiče, kteří tu ale kořeny nezapustili. „Otec má doma dům a farmu, chce si užít plody celoživotní práce. Tady se cítí sám, německy se už nenaučí.“ Rodiče si vloni koupili letenku do Bejrútu, odkud chtěli taxíkem hned odjet do Damašku a poté dále do rodného města, kde se již nebojuje. Ale nebyli vpuštěni na palubu, protože Libanon, kde žije již asi 1,5 milionu syrských běženců, zavedl pro všechny Syřany víza. Až odezní korona, tak se je Muhannadovi rodiče pokusí získat.

On naopak budoucnost vidí v Alpách: „Je tady krásně, lidé jsou příjemní, vidím se tady i za deset let.“ Taková spokojenost je podle dostupných dat rozšířená. Tři čtvrtiny uprchlíků se podle letošního průzkumu zadaného Spolkovým úřadem pro migraci a uprchlíky (BAMF) cítí být v Německu vítány, 37 procent dokonce hodně vítáno.

Páteří masivní pomoci běžencům ve Fischenu a v jiných bavorských vesnicích a maloměstech nebyla idealistická mládež, ale spíše starší muži a ženy, často věřící křesťané. Jejich bilancování po pěti letech není tak bezproblémové, jak by mohl naznačovat příběh zmíněné trojice. Manželé Jacobiovi zažili i četná zklamání. „Vícekrát se nám stalo, že jsme u nějakého zaměstnavatele na konkrétní čas domluvili schůzku,

jsem, že to číslo bude větší,“ říká Lingemann. „Celkově jsme to ale zvládli a zvládne to, myslím, i celé Německo. Právě kvůli decentralizaci, kdy jsou uprchlíci rozmístěni do obcí po celé zemi.“ Co se svého času odehrávalo u Lothara Jacobiho v kuchyni, to v různých podobách probíhalo po celém Německu. V jednom z patnácti tisíc nově vzniklých spolků na pomoc běžencům se angažovalo více než deset procent obyvatel.

FREIBURG IM BREISGAU: Po setmění víc přemýšlím

Jestli byla „Willkommenskultur“, tedy vstřícnost vůči uprchlíkům ve městech a vesnicích, německým obrazem roku 2015, tak hned na Nový rok přišlo vystřízlivění. Několik set mužů arabského původu, z nichž necelou polovinu tvořili žadatelé o azyl (ti ostatní, většinou původem z Alžírsko a Maroka, v Německu žili ilegálně nebo úřady jejich právní status nezjistily), při silvestrovských oslavách v Kolíně sexuálně obtěžovalo více než tisícovku žen. Obtíže při integraci části nově příchozích se poté staly veřejným tématem, podpora dalšího přijímání běženců klesla, obavy z migrantů vzrostly. Případy sexuálního násilí se od té doby objevují v mnoha městech, zvláště tvrdě zasáhly dvousettisícový Freiburg im Breisgau.

Sídlí zde špičková univerzita, do malebného Schwarzwaldu je to pár desítek minut jízdy a podle meteorologů tu slunce svítí více dní než v jakémkoli jiném německém městě. Freiburg je proslulý idylou – a také idealismem. V roce 2002 zde byl jako v prvním větším německém městě zvolen pri-

Místo od místa se situace mění, snáze se integrace daří v menších městech.

a uprchlíci na ni nepřišli. Našli jsme další termín – a zase nic. Takové případy jsme pak vzdali, nechtěli si tady u nás práci najít a brzy se odstěhovali jinam,“ popisuje Lothar Jacobi. „Někteří shlíželi na ženy svrchu, mě třeba vůbec nepozdravili a všímali si pouze manžela,“ dodává Brigitte Jacobi.

Zvláště líto jí je, že se někteří uprchlíci odstěhovali, aniž by se přišli rozloučit, a nikdy se už neozvali. „Přitom jsme se vážně snažili. Kolik oblečení jsme pro ně posbírali... A byly to kvalitní kusy, nic otrhaného. Nebo jsme u kadeřnice udělali sbírku na nové naslouchadlo pro chlapce, který měl vlivem hluku z bombardování poškozené uši. A jeho otec při odchodu ani neřekl sbohem.“ Manžela Lothara to tolik netrápí: „Tohle je mi jedno. Dopadlo to u nás dobře a oni už mají svůj život. Přemýšlejí jinak než my,“ říká. „Vůbec ničeho nelituji, byly to dobré chvíle a dnes bych jednal stejně.“

Podle Bernwalda Lingemanna, jenž ubytování běženců koordinoval na místní radnici, v bývalém hostinci ve Fischenu během let 2014–2019 bydlelo asi osmdesát nebo devadesát lidí, všichni byli ze Sýrie a Afghánistánu. Čtvrtina z nich v alpském kraji zůstala – našli si práci nejčastěji v gastronomii nebo v pečovatelských domech pro seniory. Ostatní odešli za příbuznými či za levnějšími nájmy do větších a menších měst po celém Německu.

„Jestli mě něco zklamalo, tak že se v jazykových kurzech opravdu snažilo méně než polovina našich uprchlíků. Čekal

mátorem politik Zelených, místní vědecký ústav Fraunhofer institut sehrál zásadní roli při rozvoji solárních panelů a morálně vzorně se Freiburg zachoval i v uprchlické krizi. O tři tisíce přidělených žadatelů o azyl se staralo více než dva tisíce dobrovolníků.

Šestnáctého října 2016 ale zeleným a kosmopolitním rájem otrásl zločin. Afghánský uprchlík Husajn Chavári na cyklostezce podél řeky Dreisam znásilnil a zavraždil devatenáctiletou studentku medicíny Marii Ladenburger, která ve svém volném čase pomáhala běžencům. Pachatel byl následně dopaden a předloni odsouzen na doživotí. Při projednávání vyšlo najevo, že už byl kvůli pokusu o vraždu ve vězení v Řecku. Během nekontrolované migrace na podzim 2015 ale nefungovala výměna informací mezi evropskými státy, a německé úřady proto mladému Afghánci nevěnovaly zvýšenou pozornost. Chavári se lživě vydával za nezletilého a německí azyloví úředníci mu – jak ukázalo soudní řízení – nekriticky věřili.

Freiburg na zločin ihned reagoval. „Po letech odmítání byla zřízena městská policie a po dohodě se zemskou vládou Bádenska-Württemberska byla posílena také běžná policie,“ popisuje reakci radnice Joachim Röderer, redaktor regionálního deníku Badische Zeitung. „Ulice byly lépe osvětleny, v některých temných místech bylo osvětlení zavedeno vůbec poprvé. Radnice spustila speciální noční taxislužbu, která ženy za sedm eur doveze bezpečně domů.“

Krise skončila, v obci zůstalo pár Syřanů a jeden Afghánec. (Lothar Jacobi, Fischen im Allgäu)

Levné nájmy sem přitáhly uprchlíky odjinud. Město pak muselo zatáhnout za brzdu. (Pirmasens)

Když se Freiburg z tohoto šoku skoro otrépal, tak přišel další. Třináctého listopadu 2018 byla v křoví u diskotéky v průmyslovém předměstí hromadně znásilněna osmnáctiletá studentka, které předtím jeden z násilníků nalil do drinku uspávacího. Osm z jedenácti obviněných pachatelů pocházelo ze Sýrie, zbylou trojici tvořili žadatel o azyl z Alžírsku, běželec z Iráku a Němec bez přistěhovaleckého původu. Deset z nich bylo letos v červenci odsouzeno na tři až pět a půl roku vězení; jedenáctého soudce viny zprostil.

Freiburg následně dále posílil policejní hlídky – a život ve městě dnes při procházkách vypadá zcela normálně. Poblíž univerzity jsou zahrádky kaváren a barů až do nočního klidu v deset hodin plné mladých lidí, na náměstí před katedrálou němečtí turisté popíjejí bádenské víno a jako suvenýr nakupují výrobek, který dal zdejší kraj světu – hodiny s kukačkou. Avšak rozhovory s mladými ženami, oslovenými zcela nahodile a s příslibem anonymity, dávají nahlédnout za tuto fasádu. Tady je pár úryvků:

„Včera jsme se o tom zrovna bavily s kamarádkami, jedna z nich měla nepříjemný zážitek. Muž, zjevně uprchlík, ji oslovil a chtěl poradit cestu. Začala mu radit a vtom jí sáhl do rozkroku. Utekla. Je nepříjemné, že se začínáme chovat nepřírozeně: když nás osloví neznámý muž, tak jdeme rychle beze slova dál, preventivně se chceme vyhnout problému, i když by bylo normální ho vyslechnout a pomoci.“ (dvacetiletá dívka v centru Freiburgu)

„Od hromadného znásilnění jsme chodily jen do klubů v centru města, protože tady jsou vždycky v ulicích lidé, a cí-

Ale toho negativního je poslední dobou hodně.“ (z hovoru se třemi ženami ve věku 20–23 let, které pracují jako bar-manky v plážové restauraci u řeky Dreisam)

Podle oficiálních statistik kriminalita ve městě klesá, včetně té sexuální. Velká část mladých žen se však, soudě podle mých zhruba patnácti rozhovorů, bezpečně necítí. Den po našem odjezdu ve Freiburgu došlo k dalšímu zločinu. Dvacetiletá dívka, která šla ve dvě hodiny v noci domů z oslavy, byla oslovena, sledována a poté znásilněna. Minulou středu policie dopadla pachatele, šestnáctiletého žadatele o azyl ze západoafrické Gambie.

Zločiny zatím, soudě podle výsledků posledních voleb, nevedou k růstu proticizineckých nálad. Vloni v evropských volbách získali ve Freiburgu Zelení, tedy k přijímání běženců nejvíce vstřícná strana, 38,5 procenta hlasů, národovecká Alternativa pro Německo pouze 5,3 procenta. V komunálních volbách též zvítězili Zelení a AfD zůstala pod čtyřmi procenty. Radnice se přihlásila k iniciativě „Bezpečné přístavy“ – sdružení asi 120 německých měst, které chtějí přímo přijímat běžence zachráněné humanitárními organizacemi ve Středozemním moři.

„AfD se po vraždě Marie Ladenburger pokusila svolat demonstraci, ale protidemonstrace proti populistům byla asi šestkrát početnější. Primátor města i rodiče zavražděné Marie apelovali, aby občané kolektivně nevinili všechny žadatele o azyl. Také uprchlíci na sociálních sítích projevovali lítost. Místní obyvatelé umí rozlišovat. Vidí kolem sebe, že se mnozí utečenci integrovali skvěle a další se snaží a nikoho

Skutečná přátelství mezi starousedlíky a uprchlíky jsou zatím poměrně vzácná.

tíme se proto bezpečněji. Ale ani tam nejdeme třeba na toaletu bez doprovodu. Ve městě se za tmy samy nikdy neprocházíme, jen spolu s kamarády. U nás na maloměstě tak opatrné nejsme, někteří mladí uprchlíci k nám chodili do školy. Jsou OK, snaží se tu žít.“ (z hovoru se třemi ženami ve věku 18–19 let, které žijí zhruba dvacet kilometrů od Freiburgu)

„První případ se stal na cestě, kudy jsem se v té době každý den vracela z práce. Byl to šok, nějakou dobu trval. Teď mám malé dítě, takže večer nikam nechodím. Freiburg je levicový, potrpí si na toleranci a otevřenost, takže to pohled na uprchlíky nezměnilo. Alespoň ne v kruzích, v nichž se pohybují. Spíše jsme mluvili o tom, že je třeba se ještě mnohem více snažit o integraci. Jsem pořád ráda, že žiju ve Freiburgu, cítím se tu bezpečně“ (jednatřicetiletá žena).

„Přes den se nic nezměnilo, ale večer mnohem víc přemýšlím. Skoro každý večer mě nějaký muž osloví a hned má sexuální narážky. Německému muži bych řekla, ať odprej-skne, tady jsem opatrnější, mám respekt, nevím, co si můžu dovolit a jak bude reagovat. Často jsou na místech, kterým se nevyhnete, zvláště poblíž nádraží. Když na řeči nereagují nebo je slušně odmítám, tak mi často sprostě nadávají. Chodím i tak pořád občas sama, ale vždycky si volám s kamarádkami, abych se necítila sama. Díky aplikaci víme, kde se ta druhá z nás zrovna nachází. S uprchlíky ale také v baru pracujeme, ti jsou cool, kamarádka si jednoho vzala a mají už dvě děti.

neohrožují,“ říká novinář Joachim Röderer. Debata ve městě se však podle jeho pozorování posunula: „Když jsme dříve psali o problémech spojených s některými žadateli o azyl, tak jsme čelili kritice, že tím podporujeme negativní předsudky. Teď se o problémech normálně mluví.“

Tyto problémy se, podobně jako v mnoha jiných německých městech, koncentrují v okolí nádraží a v parcích. Čas tam tráví mladí muži, kteří mají nejhorší vyhlídky na integraci. Ve Freiburgu je jedním z oblíbených míst setkání Stühlinger Park, ležící na dohled od hlavního nádraží, kde v podvečer ve skupinkách postává a posedává asi sedmdesát mužů ze západní Afriky. Snahy o rozhovor odmítají. Jisté ale je, že jejich žádosti o azyl buď už byly, nebo budou odmítnuté, protože nepřejí před válkou či pronásledováním. Podle německých pravidel proto nesmějí pracovat, a tak v parku zabíjejí čas: pouští hudbu a tančí, povídají si, kouří a prodávají marihuanu. Joachim Röderer ujišťuje, že tito muži dealují, ale závažnější zločiny se v parku poslední roky nedějí. Vyhlídky v Německu však muži, většinou vyslanci západoafrické urbánní chudiny, nemají. Podle vládních statistik se ovšem příliš nedaří ani jejich deportace zpět do vlasti.

Starostové tří měst v Bádensku-Württembersku – za sociální demokraty, křesťanské demokraty a Zelené – v červenci napsali společný dopis zemské vládě, v němž si stěžovali, že nádraží a veřejná místa každého středně velkého města

Děti si hrají a rozdíl v národnostech vůbec nevnímají. (Daniela Kroiß, Pirmasens)

v této spolkové zemi utváří „subkultura neintegrováných, často s drobnou kriminalitou spojených mladých mužských uprchlíků“. Tato malá část utečenců se podle jejich zkušeností nadprůměrně podílí na těžkých zločinech, zvláště sexuální násilí a napadení. Starostové kritizovali, že tito muži nesmí pracovat – a navrhli, aby byla naopak zřízena jakási civilní služba, v jejímž rámci by je mohli postupně zapojit do městského života. Na řešení se však stále čeká. Část německé společnosti bude nepochybně situaci kolem nádraží a parků velkých měst považovat za důkaz, že země výzvu roku 2015 „nezvládá“.

PIRMASENS: Stali jsme se magnetem

Bavorsko a Bádensko-Württembersko přesto mají ke zvládnutí velké výzvy nejlepší předpoklady. Hospodářství nebývá šlape, podniky vyloženě potřebují nové pracovníky, samosprávy jsou bohaté. V prosperujícím Německu ale leží i spousta měst a regionů, které za sebou mají léta či dekády úpadku, a vnitroněmecké kvóty poslaly běžence i do nich. Jedno takové místo leží v kopcovité a zalesněné krajině Falce, nedaleko Rýna a hranic s Francií.

Pirmasens je německým městem obuvi. Po většinu 20. století se na německý trh sotva dostala nějaká bota, jejíž část by nebyla vyrobena tady, vyučil se tu i zakladatel nejznámější německé značky, Adidasu. Životy obyvatel byly jasně naplánované: co nejrychleji opustit školu a jít do jedné z několika stovek obuvnických firem. V polovině sedmdesátých let ale přišla nová fáze globalizace a většina výroby se během patnácti let přesunula pryč. Do Portugalska a Španělska, na východ Evropy, do Asie. Většina podniků zkrachovala, mladí za-

čali odcházet jinam a počet obyvatel postupně klesl z 63 tisíc na dnešních 42 tisíc.

Během krize roku 2015 to zprvu byla výhoda. Pirmasens nemusel zakládat hromadnou ubytovnu, protože měl pro přidělené žadatele o azyl dost volných bytů. Problém přišel v dalším roce. „Naše město se kvůli ubytování stalo magnetem,“ vzpomíná starosta Markus Zwick (CDU). Syřané, Somálci a Afghánci v jiných městech a obcích získali azyl a tím i svobodu volně se stěhovat. Rychle se rozkřiklo, že v Pirmasensu je hodně prostorných volných bytů a nízké nájemné. „Bylo to pro ně samozřejmě lepší než zůstat v hromadných ubytovnách jiných měst, kde je bytů málo,“ uznává Zwick. „A také lepší než zůstat bez auta a řidičského průkazu někde na vesnici, odkud za doktorem a třeba i na nákup musíte jezdit do spádových obcí. U nás lze vše obstarat pěšky.“

V letech 2016–2017 podle starosty do Pirmasensu skoro každý den přicházela nová, většinou syrská rodina a hlásila do škol a školek děti, které neuměly německy. „Běžná výuka v podstatě zkolabovala, děti imigrantů tvořily osmdesát procent třídy a většina z nich se neuměla domluvit,“ říká. Na místo ve školkách byla tak dlouhá čekací listina, že některé děti ani po dvou letech ve městě nedostaly šanci se v kolektivu dalších dětí učit jazyk.

Starosta proto zatáhl za brzdu. U zemské vlády v Mohuči před třemi lety prosadil zákaz nastěhování nových uprchlíků, pokud zde nemají předem domluvené pracovní místo. V Pirmasensu tou dobou žilo 1400 uprchlíků, kteří tedy tvořili skoro tři procenta obyvatel. „Novináři z jiných regionů si při svých návštěvách mysleli, že odmítáme integraci. Je to

Je to můj druhý domov. (Maciga Diawara přes den pracuje v pekárně, večer učí místní bubnovat, Pegnitz)

naopak. Vidíme šanci, že děti uprchlíků zapadnou, naplní zase město životem, vytvoří pracovní místa. Ale hrozilo, že integraci nezvládneme, že ohrozíme sociální smír, že vznikne přistěhovalecká subkultura,“ říká Markus Zwick.

Cesta za ženou, která je nyní v čele pirmsasenského úsilí o integraci, vede pěší zónou. Vypadá na první pohled stejně jako skoro ve všech německých městech: nevýrazné domy postavené narychlo po druhé světové válce, senioři pojída-jící opulentní zmrzlinové poháry před italskými cukrárnami, drogerijní řetězce, bufet s kebabem, obchody s laciným textilem. Dětskou školku, která leží za luteránským kostelem kousek vedle nákupní třídy, vede Daniela Kroiß. „Před rokem 2015 naše děti pocházely asi z pěti různých států. Teď tu máme národností dvacet,“ říká. „Kosovo, Egypt, Kamerun, Afghánistán,“ ukazuje na jednotlivé špunty, kteří po poledním spánku právě vyběhli na hřiště. Původ některých dětí si vychovatelka spontánně ani nevybaví. „Jinak je vše stejné jako předtím. Děti jsou děti, hrají si spolu.“

Daniela Kroiß přináší štos sešitů, bloků, papírů, které vydalo ministerstvo školství či nakladatelé dětských knih. Jsou to obrázkové sešity, které učitelkám umožňují komunikovat s rodiči i dětmi zcela bez znalosti řeči – jen ukazováním na obrazové symboly. „Museli jsme svou práci znovu promyslet. Každé ráno děláme kruh a povídáme si o tomto dni, týdnu, měsíci. Cílem je rozšiřovat slovní zásobu. Více se zase soustředíme na denní rituály a více chápeme význam neverbální komunikace,“ popisuje ředitelka. Většina dnešních předškoláků se narodila už v Německu. „Někteří rodiče jsou analfabeti nebo neumí dobře vlastní rodný jazyk, děti tedy

mají už z domova malou slovní zásobu. Je pro ně pak těžší naučit se i němčinu a uspět ve škole.“

Zřizovatelem této školky je luteránská církev. Polovina současných dětí pochází z muslimských rodin, součástí týdenního programu jsou ovšem i návštěvy přílehlého křesťanského kostela a meditace v něm. „Pouze dvě rodiny tam své potomky nechtějí posílat. Předem vědí, kdy je to na programu, a musí si zajistit jiné hlídání,“ říká Daniela Kroiß. „Jinak problémy nemáme: jsme tolerantní a vyžadujeme toleranci.“ Jen jednou matka při vyzvednutí dostala záchvat a křičela, když viděla svého syna uklízet po sobě jídlo. Obávala se, že z chlapce dělajícího domácí práce vyroste homosexuál.

„Zvládání“ výzvy v Pirmsensu hodně závisí také na Peteru Schwarzovi, místním rodákovi a řediteli úřadu práce. Město má na německé poměry vysokou nezaměstnanost 12,2 procenta, mnoho rodin se nevzpamatovalo z konce obuvnických profesí, a tak jsou závislé na státních dávkách. V posledních pěti letech přibýly stovky dalších klientů. „Museli jsme nejprve zjistit, co vlastně umějí,“ říká Schwarz. „Pro akademiky naše spolková země vytvořila zvláštní program, který přezkoumal diplomy uprchlíků a určil, jaké kvalifikaci odpovídají v Německu. Že třeba nějaký vysokoškolský diplom v Sýrii je na úrovni naší mistrovské zkoušky. Pro ostatní jsme vytvořili praktickou dílnu. Když například někdo řekl, že je zedník, tak jsme mu dali úkol. Zjistili jsme pak třeba, že umí jen rovnou zeď nebo že není zvyklý pracovat s betonem,“ vypráví Schwarz. „Přišla k nám celá paleta lidí, od akademika z Homsu až po pasáka ovcí ze syrsko-irácké hranice.“

Přes čtyřicet procent zdejších uprchlíků si dnes na své ži-
vobyty vydělá nebo se vzdělávají ve školách a v učení. „To je
lepší, než jsme čekali,“ říká Schwarz. Zbývajících šedesát pro-
cent potřebuje státní podporu, přičemž asi desetina pracuje,
ze mzdy však neuživí rodinu, a úřad práce jim proto finančně
vypomáhá. Uprchlíci bývají zaměstnaní ve skladech, v pečo-
vatelských službách, v řemeslnických podnicích. „Většina na-
šla místo v agenturách, které si podle potřeby najímají různé
firmy. To je samozřejmě práce, která nejvíce utrpěla pandemií.
Nezaměstnanost u nás v posledním půlroce stoupla o víc než
procento a uprchlíci to pocítili nejvíc.“ Zkušenosti z Pirmas-
sensu se dají zobecnit na celou zemi. Podle studie Německého
institutu pro výzkum hospodářství (DIW) v minulých pěti le-
tech našlo zaměstnání 43 procent uprchlíků, většinou v horším
oboru než ve vlasti. Ostatní jsou zatím závislí na úřadech práce.

Starost dělají Peteru Schwarzovi mnohé ženy s více po-
tomky. Pokud mají děti mladší tří let, tak nemusí chodit
do jazykových kurzů. Spousta matek se tak ani po pěti le-
tech v Německu prakticky nedomluví a bude velmi těžké je
začlenit do pracovního života a tím i do místní společnosti.
„Týká se to u nás asi devadesáti žen. Soustředí se na výchovu
dětí, někdy je muži z kulturních důvodů nepouštějí na jazy-
kové kurzy,“ dodává. „To se těžko nabourává, nezbyvá nám
než je přesvědčovat.“ Přitom zapojení žen je pro integraci
další generace klíčové.

PEGNITZ: A ještě otevřít dveře

Dopady příchodu uprchlíků na německý život se tedy místo
od místa liší – geograficky i sociálně. „Když cestuji Němec-
kem rychlovlakem ICE, tak se sotva co změnilo, střední třída
tu sedí spolu s dobře integrovanými cizinci, kteří se chovají
jako všichni ostatní. V levném FlixBusu ale mohou snadno
propadnout pocitu, že v zemi jsou jen uprchlíci, kteří všichni
šileně nahlas telefonují,“ podělil se o svou zkušenost při pří-
pravě této reportáže německý kamarád Michael.

Převažující náladou je momentálně klid. Televize ZDF si
vloni nechala vypracovat průzkum mezi starosty všech měst
nad deset tisíc obyvatel – a osmdesát procent z nich odpo-
vědělo, že se situace v jejich městě vlivem uprchlíků ani ne-
zlepšila, ani nezhoršila. Integrace je snazší v prosperujících
oblastech jižního Německa, těžší v aglomeracích průmys-
lového Porúří, kde již existují přistěhovalecké čtvrti s řadou
problémů a nová generace běženců se do nich kvůli nízkým
nájmům stěhuje (viz *Respekt* 21/2018).

Ve třináctitisícovém městečku Pegnitz, šedesát kilometrů
od Norimberku, tento předpoklad potvrzuje Nada Ramadán,
která přišla ze Sýrie v roce 2016. „Všech mých pět dětí už
má německé kamarády a mluví plynně,“ říká též plynulou
němčinou. „Můj bratr žije ve větším městě, v hesenském Ka-
sselu, a jeho děti umí německy mnohem hůře. Žije tam více
Sýřanů a jiných Arabů, takže děti mají méně kontaktů s ně-
meckými vrstevníky. Proto manželovi říkám, že chci zůstat
tady.“ Podle aktuální studie DIW se osmdesát procent dětí
utečenců na školách cítí dobře, devadesát procent dvanácti-
letých se svými přáteli mluví převážně německy.

„Zvládání“ ale samozřejmě nejde měřit jen dodržováním
zákonů, jazykovými schopnostmi a zaměstnaností nově pří-
chozích. Stejně důležité jsou hůře měřitelné složky. Přátelství
se starousedlíky, porozumění německé kultuře a administ-
rativě, samostatnost v nové zemi, přijetí jejich základních
hodnot demokracie.

„Narážíme právě na jednu bariéru integrace a tou je ten
čistě osobní kontakt, třeba pozvání domů na večeri. Tento
poslední krok, vpuštění do soukromého života, se zatím ne-
daří,“ vypráví Susanne Bauer, městská zastupitelka v Pegni-
tzu za Zelené a členka dobrovolnického spolku. „Také ote-
vření, vstřícní lidé říkají, že s běženci nemají dost společných
zájmů, že schází jistá blízkost.“ Sýřanka Nada později potvr-
zuje, že zatím s dcerami není zvána na rodinné narozeninové
oslavky ostatních dětí, které – jak lze z hovoru vypořadovat
– jsou v Pegnitzu něčím formalizovaným a pro komunitu
důležitým. Z přímých rozhovorů, telefonátů a elektronické
komunikace s desítkami starousedlíků, uprchlíků a expertů
po celém Německu vyplynulo, že skutečná přátelství mezi
starousedlíky a uprchlíky z let 2014–2016 jsou zatím po-
měrně vyjimečná. Skutečná studie na to téma zatím ne-
existuje.

Práce však – v duchu kréda „Zvládneme to“ – pokračuje.
Susanne Bauer z peněz programu na podporu integrace
nakoupila velké bubny, díky nimž postupně vzniká několik
místních přátelství. Každé pondělí večer se v místním evan-
gelickém kostele sejde kruh místních – během naší návštěvy
tucet žen, většinou starších padesáti let, tři uprchlíci z Iráku
a jeden ze Sierry Leone – a Maciga Diawara, třiatřicetiletý
utečenec z Mali a přes den zaměstnanec pekárny v sousední
vesnici, je učí západoafrické rytmy. ●

WWW.RESPEKT.CZ/AUDIO

↓ INZERCE

4 – 14/9/2020

vystup z řady
stand out
tritt hervor

meetingbrno.cz
facebook.com/meetingbrno

**MEETING
BRNO**

festival 2. část

- film
- dívaldo
- hudba
- tanec
- literatura
- výstavy
- workshopy
- setkání
- diskusní fóra
- procházky
- pout' smíření

RS008320-1